

S Z Í N H Á Z

IN MEMORIAM

LAJOS

(*Soltis Lajos 1950–2000*)

Színházi ember volt, a szónak nemcsak abban az értelmében, hogy játszott, rendezett, tanfított, színházat alapított, hanem mert létformája volt a színház; ha olykor dühös indulatossággal hátat is fordított neki, azt is a színházért tette. Ennyi év után nehéz lenne eldönteni, hogy amikor mindent otthagya autószerelőnek állt, igaza volt-e, vagy sem, de az vitathatatlan, hogy elégedetlenségét demonstrálta, nem lett hűtlen a színházhoz, csak tiltakozott.

Azután rendre visszatért. Talán mert rájött, a színházat sem kívülről, hanem csakis belülről lehet megváltoztatni. Hogy pontosan mi is volt a baja a színházzal Szabadkán, Újvidéken, a Tanyaszínházban, azt – tudtommal – sohasem fejtette ki a nagy nyilvánosság előtt, erről nálam közvetlenebb barátai tudnának beszélni. Tény viszont, hogy lehetett oka elégedetlenkedni. S ezt esetében annál is inkább tisztelni kell(ett volna), mert bizonyos, hogy nem a rá nem osztott szerepek miatt volt elégedetlen (jóllehet szerepálmái neki is voltak), nem személyi sérelmei voltak, hanem a színházat ért sérelmek miatt tiltakozott.

Legalábbis emlékezetünk így őrizte meg Soltis Lajos „kivonulásait” és természetes, mintha semmi sem történt volna, visszatéréseit. Nagy dérrrel-dúrral, színészre vallóan látványosan szakított, s majd szinte észrevétlenül jött vissza.

Életformája volt a színház, de ezt nem művész úrként fejezte ki. Mi sem bizonyíthatja ezt inkább, minthogy senki sem Soltis Lajosnak, hanem csak Lajosnak nevezte – de mindenki tudta, kiről van szó –, utóbb pedig „a” Soltisként említették. De ez már inkább magyarországi korszakára volt jellemző, pontosabban, amikor új környezetében, a vespéremi színházban, s általában a magyarországi színházi dzsungelben kivívta helyét, rangját. Hogy ez mennyi energiájába, lemondásába került, arról ő tudott volna beszélni. Gondoltam is rá legutóbb, amikor a zsámbéki nyári színház *Bánk bán*-előadása előtt találkoztunk, rákérdezek, hogy is élte át a vajdasági éveket követő, felváltó magyarországi évtizedet. De nem került rá sor, inkább a színházról beszélünk, nem úgy általában, hanem a jugoszláviai magyar színházról (ettől sohasem szakadt el; itt volt a Tanyaszínház legutóbbi bemutatóján is!), amely – szerinte, mert valóban tehetséges fiatalok tűntek fel – ismét képes lenne/lesz nagy tettekre. És ettől felvillanyozódott. Talán már azt is tudta, hogyan lehetne ő részese ennek az új felvirágzásnak. De nem erről beszélt. A fiatalokat dicsérte, nem kritikátlanul, ám hihetetlen pontos meglátásokkal támasztva alá véleményét, mintha naponta lá(tha)tta volna őket a színpadon. Soha ilyen megfontolt nem volt. Ni, a Lajos is „megkomolyodott”, villant át az agyamon. Valóban, soha előtte nem hallottam így beszélni. Vagy csak arról van szó, hogy hosszabban nem is tárgyaltunk. Nem emlékszem, holott jóban voltunk, de nem azért, mert szinte kivétel nélkül dicsértem volna, jót

írtam róla. Róla: alakításairól, rendezéseiről igazán nem is beszélgettünk soha. Sajnálom is, mert lett volna miről, s lett volna mit.

Először azon az estén, ott Zsámbékon, a *Bánk bán*-előadás után. Mondjuk Myska bánról, Lajos remek kabinetalakításáról, amely apró tipegésével, tüsténkedő gesztusaival, behízelgő beszédével illett bele ebbe a hol remek, hol meghökkentő, de egészében jelentős előadásba, hogy ellenpontoszerűen más volt. Másféle színházra emlékeztetett, mint ami a tágas templom előtti téren történt, másféle eszközökkel építkező alakítás volt, mint Maia Morgenstern, Kulka János, Fullajtár Andrea, Butuc Zoltán, Szorcsik Kriszta (istenem, micsoda remek színészcsapat!) a mező tágasságát, az idő végtelenségét, a lélek beláthatatlan mélységét átfogó/kifejező, örvénylő színészi forgószele. Lajos Myska bánja olyan volt közöttük, mint egy színes tollú riadt madár a viharban hajlongó-csapkodó csupasz faágak között. Most már tudom, akkor ott Zsámbékon a játéktérhez közeli kiskocsmában, míg vacsorához készülődtek a színészek, habzó ser mellett (csak én ittam, Lajos nem, rá még vezetés várt, az éjjel vissza akart menni Veszprémbe), Myska bánjáról kellett/illett volna faggatni. Hogy találta ki ezt a mindenkit kiszolgáló eunuchra héjazó remek figurát, kinek az ötlete volt, az övé-e vagy másé, s nem tartott-e tőle, hogy „kilóg” az alapjában véve más jelrendszerrel építkező előadásból, hogy elveszik a hatalmas térben.

Mіндеzt persze utólag is megkérdezhetném, ha . . .

Igen, ha . . . ez a lenne, de ebben a kurva életben mindig van legalább egy ha, amit nem tudunk kikerülni, nem lehet legyőzni, mert későn ismerjük fel, mert nem tehetünk ellene semmit.

Mert amit tehetünk, az legfeljebb annyi, hogy utólag (miért mindig utólag?) megrajzoljuk tragikusan elhunyt színészbarátunk művészi portréját. Nem kevés büntudattal, hol voltunk, mit csináltunk eddig, s némi elégtétellel, lám, mégis tettünk valamit, ha nem is sokat és nem is idejében. Ehhez azonban előbb be kell gyűjteni Lajos utolsó tíz évének színészi, rendezői adatait, hogy az Andreja, Lopahinja, Asztrovja, Estragonja (Veszprémben Pozzo volt!), Baalja, Tótlajosa s a többi itt játszott feledhetetlen alakítása mellé odaírjuk az egri, a veszprémi, a pesti, a szolnoki szerepeket, hogy Lajos *Kádár Kata*-, *Szomorú vasárnap*-, *Koldusopera*-, *Kakuk Marci*-, *A hajó*-rendezése mellé jegyzékbe vegyük a magyarországiakat s romániaiakat, hogy a Tanyaszínház mellett írassunk a (ha jól emlékszem) szekérszínháznak nevezett vállalkozásáról, illetve a Sitkei Színkörben kifejtett, a népi és az avantgárd színházat sikerrel ötvöző ténykedéséről, sikereiről.

Ha színész hagy itt bennünket, távozik az életnek nevezett hol gyatra, hol szép produkcióból, az nemcsak veszteség, hanem kötelesség is, hogy emlékét, most már kizárólag a szó, a mondatok erejével, megőrizzük.

Soltis Lajos halála is erre kötelez bennünket.

GEROLD László

A REZONÓR TRAGÉDIÁJA

Mi történik akkor, ha egy elkeseredett ember, történetesen munkanélküli, elhatározza, hogy öngyilkos lesz? Ha elhatározásában elég erős, akkor feltehetőleg végrehajtja tettét; ha nem elég erős, akkor eláll szándékától. Így szokott lenni – az életben. Ha viszont ugyanaz az elkeseredett munkanélküli drámában határozza el; hogy öngyilkos lesz, akkor